

УДК 327.5

ББК 66.061.44

**ПАРАДИГМА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ У ВИМІРАХ
ВСТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ СИСТЕМИ «БАЛАНСУ СИЛ»
У ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ**

В. Є. Максимець

*Національний університет «Львівська політехніка»;
79000, м. Львів, вул. Степана Бандери, 12;
тел. +38 (032) 258-24-76; e-mail: maksymetsvira@ukr.net*

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади комплексного політологічного аналізу трансформації нової системи «балансу сил» в Центральній-Східній Європі. Проаналізовано варіативність теоретико-концептуальних підходів до розуміння системи міжнародних відносин кінця ХХ початку ХХІ століття та описано нову модель балансу сил. Розкрито сутнісні характеристики парадигми європейської безпеки у вимірах формування нової системи «балансу сил» в Центральній-Східній Європі. Анексія Криму створює дуже небезпечний прецедент для майбутнього середовища безпеки в Європі та особливо на пострадянському просторі. Фактори та потенційні негативні наслідки дисбалансу сил виявляються не тільки в Центральній та Східній Європі, але і на світовій арені в цілому.

Ключові слова: *безпека, європейська безпека, міжнародна система, система «балансу сил», Центральній-Східна Європа.*

Баланс сил займає центральну роль в теорії міжнародних відносин і особливо в різних школах реалістичного мислення. У межах наукових парадигм слід особливо виділити роботи західних вчених, представників реалізму В. Волфорта, К. Ікенбері, С. Кауфмана, Р. Літгла, Г. Моргентгау. У вітчизняній політології дослідження нової системи «балансу сил» представлені науковими розвідками академічних установ, науководослідницьких та вищих освітніх закладів. Серед представників української політичної думки на особливу увагу заслуговує теоретичний доробок праць М. Капітоненка, О. Коппель, М. Мальського, В. Манжоли, М. Мацяха, А. Суботіна, С. Толстова, С. Трояна, С. Федуняка, М. Фесенка, В. Хоніна, В. Ціватого, Л. Чекаленко, О. Шаповалової, С. Шергіна та інших.

Мета даної статті – розкрити сутнісні характеристики парадигми європейської безпеки у вимірах формування нової системи «балансу сил» в Центральній-Східній Європі.

Центральній-Східна Європа – це один із центрів сили в багатополосному світі, який визначає напрями і тенденції світового розвитку та

формує поряд зі своїми стратегічними партнерами / іншими центрами сили безпековий порядок. Тому класичне уявлення про Європу як про простір від Атлантики до Уралу дещо видозмінилось і на сучасному етапі включає також азійську частину Росії і Кавказ, і в певному сенсі США та Канаду, а також країни Південного Середземномор'я. Це значною мірою обумовлює перетин в Центральній-Східній Європі трьох безпекових комплексів, що прийшли на зміну глобальному безпековому простору часів біполярної епохи. Це європейський безпековий комплекс (де провідними безпековими інституціями виступають ЄС, ОБСЄ та рада Європи), євроатлантичний (ОБСЄ, НАТО) і євразійський (СНД, ОДБК). Таке переплетіння обумовлює розуміння європейської безпеки як стану, властивого не тільки Європі, але й дотичним до них державам чи утворенням. Відтак, на сучасному етапі європейська безпека розуміється як у її вузькому значенні (де учасниками є лише держави Європи), так і у широкому (де учасниками є позаєвропейські актори, про яких йшлося вище).

Європейський і євроатлантичний безпекові простори інколи отожднюють, що зумовлено не лише великою мірою однаковим переліком їх учасників, але й їх цивілізаційною та ціннісною однорідністю та регіональною колективною ідентичністю. Ці держави сповідують подібні підходи до визначення загроз своїй безпеці та шляхів їх подолання [1, с. 9].

Водночас більшість країн Центрально-Східної Європи займають проміжну орієнтацію, яка передбачає поєднання стратегічної гегемонії колективного «євроатлантичного центру сили» зі збереженням існуючих механізмів колективного реагування на рівні Ради Безпеки ООН.

Європейська система безпеки як регіональна є складовою світової системи, оскільки одне та інше є єдиним інструментом, єдиним цілим, складові якого тісно взаємопов'язані і витікають одне з іншого. Критерії світової системи є критеріями європейської, складові європейської безпеки є супутніми світовим критеріям тощо. Схематично світова система безпеки складається з ООН+НАТО+ регіональні і субрегіональні безпекові утворення. Європейська система безпеки, відповідно, НАТО+ регіональна ОБСЄ і субрегіональна В-4.

На загал, відомий український вчений у галузі національної безпеки Б. Парахонський зазначає, що концепція європейської безпеки передбачає концентрацію зусиль ЄС довкола трьох стратегічних цілей:

1) визначення загроз. Зазначається, що перша лінія оборони» нерідко буде знаходитися за межами спільноти. Із цієї точки зору попередження конфліктів і загроз має відбуватися на якомога більш ранньому етапі. Оскільки жодна з цих нових загроз, які можуть постати перед ЄС, не є суто воєнною, вони передбачають відповіді не лише за допомогою воєнних засобів. Кожна з таких загроз потребує поєднання інструментів, якими ЄС не володіє достатньою мірою;

2) безпосередні сусіди ЄС. ЄС зацікавлений у тому, аби вони склали кільце країн із відповідальним правлінням. ЄС не повинен послабляти свої зусилля на Балканах, а також має посилити активність на Кавказі та примножувати зусилля з врегулювання арабо-ізраїльського та українсько-російського конфліктів;

3) побудова міцнішого міжнародного порядку з добре працюючими міжнародними інститутами, що ґрунтується на системі правил [4].

Принциповою слабкістю Європейського Союзу є помітна диспропорція між значенням, яке надається політичним та економічним питанням, і підходами до проблематики безпеки та оборони. Як зазначає А. Джевіцкі, «...у цьому контексті можна виокремити чотири головні площини, які відбивають нинішнє й майбутнє значення ЄС для європейської безпеки. Вони пов'язані з можливістю підтримувати або надавати їм роль:

- 1) окремої системи колективної безпеки;
- 2) системи інтегрованої безпеки;
- 3) системи колективної оборони;
- 4) елемента колективної архітектури загальноєвропейської безпеки, орієнтованого «ззовні» [8, с. 202].

Важливим елементом європейського підходу є багатосторонній характер спільної зовнішньої політики й політики безпеки, а також збереження і зміцнення системи міжнародного права. У цьому відношенні збереження монополії Ради Безпеки ООН на застосування сили й пріоритет «сили права» перед «правом сили» розглядаються як основоположні принципи. Європейські політики не полишають надій перекопати США в необхідності збереження дієздатної архітектури глобальної безпеки. Поряд із цим продовжуються спроби стимулювати реформування деяких інституціональних принципів і правових норм.

Євроатлантична інтеграція була одним із важливих аспектів перетворень у Центрально-Східній Європі, оскільки, як підкреслював Г. Месежніков, «...вона відіграла роль мотиваційного чинника для поглиблення демократичних реформ і зменшувала авторитарні тенденції для повернення авторитаризму в посткомуністичний перехідний період» [3].

Таким чином, євроатлантична інтеграція розглядалася країнами Центрально-Східної Європи як шлях повернення в Європу, який давав можливість: 1) звільнитись від радянської окупації; 2) назавжди вийти з-під влади Росії; 3) відтворити західну модель суспільства, яка існувала в цих країнах до комуністичного режиму, розглядаючи її як найкоротший і найшвидший шлях до демократії та процвітання.

С. Троян наголошує на наступних тенденціях до змін у змісті загроз міжнародному миру та розширенню поняття «безпека»:

Перший її аспект зумовлений посиленням ролі біфуркаційного чинника в міжнародних відносинах. Так, Дж. Розенау відзначає, що світ «постміжнародної політики» характеризується хаотичністю і неперед-

бачуваністю, спотворенням ідентичності, переорієнтацією традиційних зв'язків авторитету та лояльності. Тобто збільшення кількості учасників вносить у систему міжнародних відносин велику невпевненість. Тому забезпечення військової безпеки держав продовжує залишатися актуальним завданням. Причому до нього додаються виклики, пов'язані зі зростанням впливу інтеграційних і глобалізаційних процесів, ставок у сфері економічного змагання, проблемами міжнародного тероризму тощо [12].

Другий аспект трансформаційного плану: треба особливо звернути увагу на той факт, що в сучасному світі відбувається трансформація ніні діючих концепцій і структур безпеки конфронтаційного типу в концепції та структури безпеки, засновані на співробітництві. Цей аспект характеризує взаємовплив і взаємозалежність національного і міжнародного аспектів безпеки. Виникає нове розуміння та зацікавленість кожного суб'єкта в забезпеченні національної безпеки через зміцнення безпеки міжнародної.

Третій аспект пов'язаний із закріпленням нових елементів у правилах поведінки між державами в рамках сучасного міжнародного порядку, що насамперед характеризується зростанням визначального впливу двох кардинальних постулатів – права гуманітарної інтервенції та нелегітимності авторитарних режимів (інтервенція НАТО 1999 р. в Косово, тиск на С. Мілошевича в Сербії, війна 2003 р. в Іраку, погрози Північній Кореї та Ірану з боку США, надання Францією і Великою Британією допомоги повстанцям у Лівії тощо).

Четвертий аспект зумовлений утвердженням новітніх сучасних механізмів регулювання міжнародного порядку. Фактично здійснена реорганізація глобальних структур світоуправління таким чином, що поряд з універсальними за охопленням і офіційними за статусом оонівськими механізмами склався напівзакритий і неформальний (за кількістю членів і типом прийняття рішень) механізм «великої вісімки» з блоком НАТО. На початок ХХІ ст. ця неформальна коаліція за практичним впливом на світову політику не лише стала врівень із ООН, а й чітко окреслила тенденцію до нарощування свого впливу в подальшому. Водночас, поряд із двома гілками механізму регулювання міжнародних відносин - універсальною (ООН) та інституційно-груповою (G-8 + Північноатлантичний альянс), у світі стали проступати контури третьої гілки. Ідеться про тенденцію до зростання індивідуально-групового впливу на всю систему міжнародного світопорядку з боку США і, за необхідності, вузької коаліції обраних ними під реалізацію конкретної мети держав (наприклад, коаліція США, Великої Британії, Росії у другій афганській війні 2001-2002 рр. або американо-британська військова коаліція проти Іраку у 2003 р.). Водночас, ситуація довкола Сирії у 2013 р. свідчить про необхідність і вміння різних політичних акторів шукати компроміси та досягати домовленостей [9].

По закінченню холодної війни як і в попередні часи безпека продовжує розглядатися як головна проблема міжнародної політики, як передумова успішного вирішення всіх інших проблем, включаючи глобальні. Однак контексти проблеми істотно різняться, насамперед, її виходом за межі концепції «національної безпеки», що раніше розглядалася переважно у своєму військово-політичному вимірі. Наступність виявляється і в невизначеності міжнародно-правової суб'єктності і ролевого статусу багатьох держав, абсолютизації ефективності односторонніх дій, а також новими нескінченними дебатами про етичні засади зовнішньої політики.

Північноатлантичний альянс – найефективніша організація колективної оборони на європейському та євроатлантичному просторах завдяки потужному потенціалу і ресурсній базі. У результаті трансформаційного процесу, який триває з початку 90-х років, Альянс поступово нарощує параметри організації колективної безпеки, на чому наголошують політики та експерти.

Посткомуністичні трансформації у 90-х рр. хоч і мали переважно регіональний (європейський) характер, проте справляли помітний глобальний вплив і були важливим системотворчим чинником міжнародних відносин. Розпад комуністичної системи та геополітичне переміщення країн Центрально-Східної Європи на захід призвели до переструктурування системи, і частково вплинули на принципи її побудови та функціонування. Криза біполярної системи висвітлила істотні суперечності між сучасними міжнародними відносинами та спадковою системою міжнародного права, яка складалася у формі нашарувань і містить значні суперечності.

Наукові співробітники відділу глобалістики та безпекових стратегій Національного інституту стратегічних досліджень Б.О. Парахонський та Г.М. Яворська зазначають, що окремі держави, що не мають глобальних амбіцій, у цих уявленнях мають вигляд об'єктів реалізації інтересів великих потуг, і отже, мають задля власного виживання перебувати у фарватері їхніх інтересів, здобуваючи можливі переваги через гру на суперечностях між цими силами. Одним із наслідків такої логіки є необхідність розподілу сфер впливів між світовими центрами, що виправдовує домінуючий статус тієї або іншої великої держави в окресленій для неї зоні панування [5, с. 15].

В.Г. Циватий та О.С. Громико стверджують, що світ кінця ХХ – початку ХХІ ст. – це безполосний світ, у якому існує кілька центрів сили, а відповідно – й кілька центрів прийняття рішень. Це не просто короткочасний стан. Це одна з базових констант і тенденцій сучасного світу. Щоправда, єдиної думки відносно кількості та якості цих центрів не існує. Однак більшість експертів зараховують до них США, Росію, Європейський Союз (Західну Європу), Китай, країни Південно-Східної Азії, Індію, Бразилію. Інколи до них додають Південно-Африканську Респуб-

бліку та Мексику. Проте сила цих центрів неоднакова в різних сферах: займаючи передові позиції в одній (скажімо, в економіці), вони поступаються в іншій (наприклад, у війсьній). Так що здебільшого це, якщо так можна сказати, диверсифікаційні центри. До числа таких на сьогодні відносяться й США, оскільки відбулася криза інституту глобального лідерства. Поява футуристичних надій, які спалахнули з приходом у Білий дім Барака Обама, на те, що він зуміє повернути США лідируючу роль у глобальному управлінні, поки не справдилися. Звичайно, у низці сфер США зберігають глобальну першість. Це стосується їх військової та науково-технічної потужності, економіки, масової культури, людського капіталу. Однак на сьогодні цього недостатньо для забезпечення глобального лідерства [10, с. 27].

Ні ЄС у цілому, ні країни, що до нього входять, включаючи ФРН і Францію, ні країни БРІКС не мають можливостей за об'єктивними показниками претендувати на роль глобального лідера. Закономірним наслідком стала поява таких інститутів, як «сімка», потім «вісімка», а потім «двадцятка».

Концепція «багатополлярності» («поліцентричності») багато в чому була інтегральною, оскільки поєднувала визнання важливості в системі міжнародних відносин і традиційних, і нових суб'єктів, у ній було місце і національним державам, і наднаціональним об'єднанням, інституціям і структурам, і міждержавним формуванням, і недержавним гравцям (акторам). Головним, що забезпечувало цей підхід, був швидкозмінний баланс сил та інтересів акторів, постійне їх переформатування, розставлення та передислокацію.

Кінець 1980-х початок 1990-х років ознаменувалися розпадом СРСР і військово-стратегічного блоку ОВД; кардинальними змінами в країнах Центрально-Східної Європи і державах колишнього СРСР. На цих територіях утворився цілий ряд незалежних держав. Разом з цими змінами світ вступив у нову стадію розвитку, пов'язану із закінченням холодної війни.

Все ж при всій невизначеності сучасного політичного світу можна сказати, що чітко простежується взаємозумовленість і взаємовплив одних територіальних утворень (держав, регіонів, мегаполісів і т.п.) на інші, одних проблем (економічних, політичних, екологічних, військово-політичних, культурних і т.п.) на інші, тому політична практика все жорсткіше потребує цілісного, комплексного підходу. Політичні наслідки дій на міжнародній арені часто виявляються набагато ширшими і глибшими, ніж спочатку очікувалося. Отже, і аналіз світової політики повинен виходити з цієї реальності. Тому так важливо визначити основні сутнісні характеристики сучасної політичної системи світу.

Американський науковець Дж. Розенау в праці «Турбулентність у світовій політиці» говорить про «світ постміжнародної політики». Швидкість і глибина змін, які в ньому спостерігаються, мають як мінімум

три головні наслідки. По-перше, відбувся перехід від біполярного світу до комплексного. По-друге, цей перехідний світ став непередбачуваним і в ньому вже неможливе вирішення питань міжнародної безпеки старими військово-силовими методами. По-третє, надзвичайно важливого значення в сучасному світі, у тому числі у сфері світової політики, відіграють інформаційні технології, що дозволило охарактеризувати сучасне суспільство як інформаційне. Ці наслідки можна звести до одного висновку: відбувається переструктурування всього світового політичного простору, а значить – закономірності міжнародних відносин хоча й зберігаються, але набувають нових рис і часто розглядаються у вигляді універсальних закономірностей або тенденцій розвитку сучасних міжнародних відносин [12, р. 345].

Як зазначає український науковець А. Суботін, на відміну від багатополлярної системи балансу сил XVII ст., ієрархічна структура сучасної міжнародної системи може бути названа «монополярністю у відсутності гегемона» [6]. Після розпаду Радянського Союзу США вийшли з «холодної війни» як єдина супердержава – переможець. У військовому, економічному, культурному, технологічному відношенні США здатні здійснити і здійснюють найбільш значимий вплив на сучасну систему міжнародних відносин. Збереглася невразливість США до прямої загрози їхньої національної території й відносна самодостатність у стратегічних ресурсах.

Разом з тим, незважаючи на те, що на даний момент США мають в своєму розпорядженні найбільше диверсифікований портфелем силових ресурсів, чим будь-яка інша держава політичний проект миру найближчого майбутнього не буде ерою американської гегемонії. Ця точка зору є досить розповсюдженою серед послідовних прихильників концепції багатополярного світу, які визнають, що подібна концентрація можливостей і влади не може тривати вічно, а тому встановлення багатополярності – це лише справа часу.

Приміром, як стверджують українські науковці В. Манжола та М. Капітоненко (Інститут міжнародних відносин Київського національного університету), на відміну від біполярності чи мультиполярності (багатополярності), що відповідали конкретним періодам історії, застосування поняття «постбіполярна система» не дає «однозначної оцінки структури». На думку цих авторів, навіть «за наявності такої однозначної оцінки», застосування аналогії з попередніми системами, чи-то біполярними, чи-то мультиполярними, є недоцільним, оскільки «постбіполярність» означає «не лише констатацію завершення (стану) біполярності, але й сумнів щодо «полярності» загалом, принаймні, в її традиційному розумінні» [2].

З іншого боку політолог, фахівець з питань міжнародних відносин і зовнішньої політики С. Толстов стверджує, що очевидна множинність складу міжнародних акторів провіщає досить швидко еволюцію моно-

полярності в напрямі до більш розосередженої конфігурації владних можливостей і більш складної рольової стратифікації в міжнародних відносинах найближчого майбутнього. У цьому разі ієрархічна структура сучасної міжнародної системи може бути названа «монополярністю за відсутності гегемона». Зазначимо, що такі тлумачення структури міжнародної системи будуються на свідомому протиставленні моделей мультиполярності (багатополярності або поліцентризму) та «монополярності» (або «мононаддержавності») в постбіполярній системі. Концепція мультиполярності передбачає зростання відносного політичного впливу альтернативних США центрів сили за умов нерівномірності розвитку та конкуренції в економічній сфері, у якій США поступово втрачають або втрачатимуть роль гегемона [7, с. 15].

На думку українського політолога-міжнародника С. Трояна, найточніше сучасну міжнародну систему характеризував С. Хантінгтон, увівши поняття «одно-багатополярності», або, як його називають китайські геополітики, «багато сил і одна суперсила». Це – гібридна міжнародна система – більш демократична, більш динамічна, більш відкрита, більш взаємозв'язана [9].

Отже, «постбіполярність» пропонується вважати за певну гібридну модель, позначену співіснуванням різних структурних елементів і системоутворюючих впливів. Однак з цим твердженням можна погодитися лише частково. Більш доречним виглядає аналіз характеру системоутворення на кожному етапі еволюції системних відносин і зв'язків. Очевидно, це потребує спеціального аналізу чинників, які окреслюють формат і тенденції еволюції міжнародної системи, а також визначення основних принципів системної організації та головних протиріч, що знаходять прояв на різних конкретних етапах.

Водночас постійна еволюція, яку цілком можна визначити і як трансформаційну еволюцію, та характер змін у світі «постміжнародної політики», не дають можливості прийти до консенсусу щодо загальноприйнятої назви сучасної системи міжнародних відносин. Головна ж ціль міжнародної архітектури світу «після холодної війни» полягає в забезпеченні миру, спокою, розвитку та свободи для всієї світової спільноти.

Як зазначає Л. Чекаленко, нівелювання попередньої системи безпеки призвело до некерованого хаосу, до руйнації людських життів, економічного потенціалу, до катастрофи цивілізацій. На порядок денний вийшов російський чинник впливу, який розпочав новий виток переділу світу. Зазначимо, що Росія вчасно скористалася ситуацією, що склалася: послаблення європейського чинника безпеки, глибока залежність європейської інтеграції від сировинних російських ресурсів, – з одного боку. З іншого – поступове відсторонення американського чинника від європейських процесів, закріпленого в державній стратегії США на найближчу перспективу, американський вузол нереалізованих

геостратегічних інтересів на Близькому Сході і в Африці, в якому США, м'яко кажучи, застрягли [11].

Однак, як свідчить дестабілізація етнополітичної ситуації в Україні в 2014-2015 рр., яка призвела до етнополітичного конфлікту за участю сусідньої держави – Російської Федерації, слід завжди враховувати конфліктогенний потенціал етнічності, який за певних обставин може взяти гору над конструктивною взаємодією різних етноспільнот та спровокувати етнічну нестабільність в окремих регіонах та держав в цілому. Анексія Криму, ситуація на сході України принесли фундаментальні зміни в середовищі безпеки, що змінило стратегічну ситуацію не тільки в Центрально-Східній Європі, але де-факто в європейському та трансатлантичному оборонному комплексі. Ці стратегічні зміни не тільки змінили існуючу ситуацію, яка існувала з кінця холодної війни, але призвели до зміни парадигми в політиці безпеки.

Архітектура європейської безпеки потребує реформування у зв'язку зі зміною конфігурації самої міжнародної системи та системи міжнародних відносин у постбіполярний період, коли перестали діяти механізми, закладені в часи «холодної війни». На європейську безпеку великий вплив справляє трансформація геополітичного розкладу у світі та зміна геометрії силових полюсів. Намічається процес трансформації системи європейської безпеки в систему загальноєвропейської безпеки, що зумовлено зростанням впливу на європейську безпеку позарегіональних акторів, які тією чи іншою мірою можуть бути інтегровані до нової, більш широкої системи.

Література

1. Манжола В.А. Європейська безпека і Україна / В.А. Манжола, О.Л. Хилько. – К.: Знання, 2010. – 85 с.
2. Манжола В.А. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин (Розділ VIII) [Електронний ресурс] / В.А. Манжола, М.Г. Капітоненко. – Режим доступу: edu.cirs.kiev.ua/smainmenu-16/s-smainmenu-76/109-sviii.html
3. Месежніков Г. Демократичні реформи у Словаччині: послання європейській Україні [Електронний ресурс] / Г. Месежніков // Шлях до ЄС Вишеградських країн: уроки для України. – Режим доступу: http://www.dif.org.ua/modules/pages/files/1429533078_3507.pdf
4. Парохонський Б.О. Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці: висновки для України [Електронний ресурс] / Б.О. Парохонський, Г.М. Яворська, за заг. ред. К.А. Кононенка. – К., 2014. – 42 с. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_table/0625_dop.pdf
5. Парохонський Б.О. Зовнішня політика України в умовах кризи міжнародного безпекового середовища: аналіт. доп. / Б.О. Парохонський, Г.М. Яворська. – К.: НІСД, 2015. – 100 с. – (Сер. «Національна безпека», вип. 10).

6. Суботін А.А. Постбіполярна система міжнародних відносин (Розділ VI). [Електронний ресурс] / А.А. Суботін. – Режим доступу: edu.cirs.kiev.ua/smainmenu-16/s-smainmenu-76/107-svi.html
7. Толстов С. Загальні критерії та методологічні виміри системи міжнародних відносин / С. Толстов; Відп. ред. Є.Є. Камінський // Дослідження світової політики: Зб. наук. праць. – К.: Ін-т світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2004. – Вип. 29. – С. 3-27.
8. Трансформаційні процеси у країнах Вишеградської групи та Україні: порівняльний аналіз / за ред. проф. Г.М. Перепелиці. – К.: Видавничий дім «Стилос», 2013. – 302 с.
9. Троян С. Сучасні проблеми дослідження міжнародних відносин, зовнішньої політики та національної безпеки України [Електронний ресурс] / С. Троян // UA Foreign Affairs, 2014. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/suchasni-problemi-doslidzhennja-mizhnarodnikh-vidnosin-zo/#sthash.zBsrQjc7.dpuf>
10. Ціватий В.Г. Поліцентричність сучасного світоустрою: мегатренд ХХІ століття (інституційний контекст) / В.Г. Ціватий, О.А. Громико // Зовнішні справи. 2014. – № 8. – С. 26-29.
11. Чекаленко Л. Європа. Безпека. Україна. Дипломатія [Електронний ресурс] / Персональний сайт Людмили Чекаленко. – Режим доступу: http://lyudmilache.at.ua/blog/evropa_bezpeka_ukrajina_diplomatija/2014-11-29-12
12. Rosenau J.N. Turbulence in World Politics: A theory of Change and Continuity / J.N. Rosenau. – Princeton: Princeton University Press, 1990. – 504 p.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 27.10.2017 р.
Рекомендовано до друку д.політ.н., професором **Монолатієм І.С.**,
д.політ.н., професором **Гулаєм В.В.** (Львів)*

THE EUROPEAN SECURITY PARADIGM IN THE DIMENSIONS OF ESTABLISHING A «BALANCE OF POWER» NEW SYSTEM IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

V. Y. Maksymets

Lviv Polytechnic National University;

79000, Lviv, Bandera str. 12;

ph. +38 (032) 258-24-76; e-mail: maksymetsvira@ukr.net

It substantiates theoretical and methodological basis of the comprehensive political science analysis of the transformation of new systems «balance of power» in Central and Eastern Europe. The different theoretical and conceptual approaches to the understanding of the international relations system in the late XX – early XXI century and

described a new balance of power model. The essential characteristics of the European security paradigm in the dimensions of establishing a «balance of power» new system in Central and Eastern Europe are revealed. The annexation of Crimea sets a very dangerous precedent for the future security environment in Europe, and in post-Soviet space especially. The factors and potential negative consequences of forces imbalance are identified not only in Central and Eastern Europe, but also in the global arena in general.

Key words: *security, European security, international system, system of balance of power, Central and Eastern Europe.*